

nøglehullet

NR. 1 , 1988

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Dette billede af det gamle bondehus fra Lillerød har faktisk været en ikke fuldt opklaret sag i alle de år arkivet har eksisteret, og har dermed 10 års jubilæum i år. Det var nemlig tidligt i foråret 1978, at der blev dannet en arbejdsgruppe med det formål at oprette et lokalhistorisk arkiv for vort område. Arbejdsgruppen modtog billedet i en papkasse med gamle billeder, der var samlet af kommunesekretæren i den gamle Lillerød kommune, og brugt i hans ofte omtalte foredragsrække om Lillerød i 1960. Desværre efterlod han ingen billedfortegnelse, men der er nok andre, der kan hjælpe. Læs inde i NØGLEHULLET om kendte og ukendte huse i Horsemosen.

MEDLEMSAKTIVITETER

Onsdag den 3. februar kl. 19.30 i Arkivet:

Der er åbent hus for medlemmer og andre interesserede.

Tirsdag den 9. februar kl. 19.30 på Hovedbiblioteket, Lillerød:

Generalforsamling. Herefter foredrag ved Prof. Wellendorf om det gamle Donse Krudtværk og de anlæg, det medførte omkring Storedam og Lilledam i Tokkekøb Hegn.

Onsdag den 2. marts kl. 19.30 i Arkivet:

Der er åbent hus for medlemmer og andre interesserede.

Mandag den 14. marts kl. 19.30 på Lillerød Sognegård:

Medlemsmøde, hvor den kendte foredragsholder Kirsten Rykind-Eriksen vil fortælle om "Madammer og jomfruer, kvindelivsformer i håndværk og handel

Onsdag den 6. april kl. 19.30 i Arkivet:

Der er åbent hus for medlemmer og andre interesserede.

Onsdag den 4. maj kl. 19.30 i Arkivet:

Der er åbent hus for medlemmer og andre interesserede.

Der er planlagt en MEDLEMSUDFLUGT til Tokkekøb Hegn den 7. MAJ, hvor vi med skovfoged Lauritzen vil se skoven, dens historie og forhistorie. Nærmere oplysninger vil blive udsendt senere.

Lokalarkivar Lisbeth Lademann træffes hver tirsdag kl. 9-13 samt efter aftale i arkivet, Frederiksborgvej 59, Lillerød, tlf. 02 27 08 91. Henvendelse kan også ske til:

Ole Høegh Post (formand) tlf 02 27 53 26
Wolthersvej 6 Lillerød 3450 Allerød

Karen Andersen (sekretær) tlf. 02 27 51 73
Cedervangen 32, Lillerød 3450 Allerød

"Nøglehullet" udgives af Lokalhistorisk Arkiv & Forening i Allerød Kommune. Dette nummer er redigeret af Ole Høegh Post og Peter V. Christensen. JANUAR 1988

KAMPEN OM UDHUSET

Vassingerød gamle skoles historie

af Eva D. Jeppesen.

Vassingerød skoles historie går tilbage til omkring år 1800. Det var den tredje skole i Lyng og Uggeløse sogne, og i 1806 holdt Biskop N. E. Balle visitats i de tre skoler Uggeløse, Vassingerød og Kollerød. I Vassingerød var der på dette tidspunkt en interimsskolelærer (vikar uden pædagogisk uddannelse) ved navn Niels Christensen. Hvor længe han var ansat ved skolen, ved vi ikke, men i april 1825 tiltrådte Lars Andersen stillingen som skolelærer ved Vassingerød skole. Han var seminarist fra Joenstrup, ca. 25 år gammel og gift med Birgitte Sophie, der stammede fra Veksø.

Til skoleembedet hørte der en lod "rå skovjord" på 12 tønder land, og til skolen hørte 9 fag udhus, men da der manglede plads til stald og brændsel havde den tidligere skolelærer

bygget for selvhjælp, og dette hus måtte Lars Andersen efter skik og brug købe. I 1826 beplantede han haven med 60 stk. frugttræer og 260 stk. vilde?, og i 1827 havde han fået brakket så meget jord, at der manglede yderligere husrum. Rentekammeret (staten) ønskede ikke at bygge mere, men Lars Andersen fik tilladelse til at bygge for selvhjælp (for egen regning), og han byggede da 8 fag udhus.

Dette udhus kom i tidens løb til at volde både ham og myndighederne mange kvaler. Han beretter selv om det i en lille bog, han udgav i 1882, og heraf fremgår det, at han i årene fra 1866 til 1873 til stadighed søgte at blive enig med sognerådet om at overtage eller leje udhuset, men det var sognerådet ikke interesseret i.

I 1871 blev Lars Andersen pen-

Haven og skolen omkring 1920 med lærerfamilien

sioneret og flyttede over på sin ejendom på Lyngevej 218. Herfra fortsatte han kampen for sit udhus, men i 1873 besluttede sognerådet at bygge et nyt udhus ved Vassingerød skole. Den 12. maj 1873 fik Lars Andersen tilhold om at borttage sit udhus ved Vassingerød skole inden 1. juni, da det ellers ville blive nedbrudt for hans regning. Andersen mente ikke, at han kunne skaffe penge, folk, heste og vogn til at flytte med i den usømmelige korte frist fra 12. maj til 1. juni. Han ankede sagen til Kultusministeriet, og

samtidig blev sognerådet anmodet om at udsætte nedbrydningen, til det forelå svar fra ministeriet. Sognerådet efterkom ikke anmodningen, og udhuset blev nedbrudt og materialerne anbragt på skolens brakmark.

Den 21. juli 1873 henviste ministeriet sagen til domstolenes afgørelse.

Sognerådet anlagde kontragsag mod Andersen, idet det ønskede sig tilkendt 20 Rd. med renter for udgifter i forbindelse med nedbrydningen af udhuset samt Andersen dømt til at fjerne husresterne fra sko-

lens grund. Desuden ønskede man nogle udtalelser Andersen var kommet med i retten mortificerede samt idømt ham en klækkelig bøde.

Den 13. maj 1875 faldt dommen. Begge parter blev frifundet og sagens omkostninger hævet.

Men striden fortsatte, idet husresterne stadig lå på skolens grund, og skolelærer Andersens efterfølger J. K. Kristiansen beklagede sig over, at materialerne lå i vejen. Sognerådet skrev derfor til Andersen den 18. december 1875 og meddelte, at husmaterialerne ville blive bragt til hans bopæl den 23. december, og at sognerådsmedlemmerne Lars Pedersen og Peder Olsen ville være tilstede.

Hvorledes den aktion forløb, kan vist bedst beskrives ved at citere et brev, som Peder Olsen samme dag (23. december) skrev til sognerådsformanden gårdejer Frederik Andersen:

"Gode Ven!

Jeg vil i disse linier give dig en kostelig forklaring over resultatet af det agitatoriske møde L. Pedersen og jeg har været

til idag (ved at overvære flytningen af L. Andersens hus), det synes i førstningen at gå meget roligt af, der blev læsset et læs tømmer og kørt hen til Andersen, men tænk, så begynder allerede urolighederne, thi da vi hilser på ham, svarer han ikke, men siger blot: "Vil I øve voldtægt", vi lader som ingenting (endskønt vi kunne se på hans forstyrrede åsyn, at der var noget i udbrud) men vi spørger: "Hvor må vi lægge tømmeret?" Med en næsten uudtømmelig harme udbrøder han: "I må ikke læsse noget tømmer af her." Vi ville tale os tilrette med ham, men han vedblev at være i en bevæget stemning, og da vi så os omkring, opdagede vi, at der stod en styrke bagved, som A. havde fået samlet ved at blæse i trompeten, og heraf den ene (Hr. A.s karl) var bevæbnet med en pisk, som, da han mærkede, at A. nær havde tabt vejret ved at overstemme os andre, trak han sig nærmere op til A. for at stå ham i ryggen og overlevere ham piskan, hvis det gjordes nød-

Klassebillede fra Vassingerød skole juni 1931 med Lærer J. Christensen og 4.klasse

vendigt. A. fik samlet kræfter igen, thi da L. Pedersen siger: "Nu læsser vi af her", svarer A. med majestætisk stemme: "Hvis I læsser af her, så vil jeg bruge piskan". Da han truede med at gribe til våben, og hans hær stod opstillet i tætsluttet Colonne, var der ikke andet for os at gøre, end at forlade kamppladsen, eller stå med tomme hænder og lade os piske af den overvejende civile styrke, med hr. agitator A. i spidsen. Vi besluttede os da til det første, nemlig at køre tilbage med det ulykkelige hus igen, og lade fjenden ene tilbage, han

blev også stående ganske heltelig modig på kamppladsen, til vi havde fjernet os fra hans åsyn. Vi var da også glade ved at slippe helskindet derfra, thi det havde været mindre behageligt, enten at få blå øjne eller piskeslag eller lignende nu til den forestående julehøjtid.

Til slutning vil jeg bede dig, hvis du en anden gang tilsiger os til en lignende overværelse, at du da også tilsiger bevæbnet mandskab, at vi ikke skal gå derfra med uforrettet sag.

Du hilses venskabeligst.

Peter Olsen. "

Så var man ligevidt igen med husresterne, men sådan kunne det ikke fortsætte, så efter skriftlige henvendelser frem og tilbage om sagen uden, at der blev opnået enighed, meddelte sognerådet den 29. november 1876 skolelærer Andersen, at husmaterialerne ville blive henlagt i en lergrav i nærheden af hans bopæl, så kunne han hente dem der eller lade dem ligge, alt efter behag.

Og sådan skete det, og dermed var endelig sagen om skolelærer Lars Andersens udhus afsluttet.

Den næste lærer i embedet blev den tidligere nævnte enelærer Johan Karl Kristiansen, der var lærer ved Vassingerød skole fra 1871. Hans embedstid blev ikke uden problemer, omend disse var af en ganske anden natur. Han blev afskediget i år 1900 og flyttede derefter til Ganløse.

Lærer Hans Larsen tiltrådte som vikar den 10. oktober 1900. Fra 1. juni 1901 var han konstitueret lærer og endelig fra 1. april 1903 enelærer ved skolen.

Han virkede indtil 1. februar 1905, hvor han fik andet embede.

Derefter blev lærer Johannes Christensen ansat fra 1. maj 1905. Han vikarierede ved skolen fra 1905 til 1. april 1932, da han tog sin afsked på grund af sygdom. I 1910 blev der oprettet en forskole. Man underviste i de første fem år i lejede lokaler i Bethesda, der dengang var afholdshjem, og som nu benyttes af spejdere, indtil Vassingerød forskole blev bygget i 1915.

Førstelærer Frands Espen Christiansen var ansat på Vassingerød skole fra 1. marts 1933 til 1955, da skolen blev nedlagt. Herefter fortsatte han som lærer ved Vassingerød forskole til sin død i 1960. Hans hustru lærer Olga Lunde Christiansen underviste i Vassingerød forskole, Bastrup skole og fra 1956 i Lyng Central skole.

Efter at Vassingerød gamle skole var nedlagt, blev lokalerne ombygget til en lejlighed for en lærerinde, og 1. januar 1981 afhændede endelig Allerød kommune ejendommen til private købere.

NYT FRA ARKIVET:

Landsarkivet for Sjælland havde i en periode lukket læsesalene på grund af installation af nyt varmeanlæg. Dette bevirkede, at vi her i arkivet fik besøg af flere personer, der ikke er bosat i kommunen. Det drejede sig om personalhistorikere, der nu, hvor de ikke kunne benytte landsarkivets samlinger, fandt ud af, at de lokalhistoriske arkiver ude omkring i landet nok lå inde med en hel del nyttige oplysninger. Det var rart at opleve denne interesse for vores lokale arkiv.

Det lykkedes da også for vores udenbys gæster at finde flere gode oplysninger frem om de-

res forfædre, der havde været bosat i de tre gamle sognekommuner: Bløvstrød, Lillerød og Lyngge-Uggeløse. Vi vil benytte lejligheden til at gentage, at Lokalhistorisk Arkiv er åbent for alle, (man behøver således ikke være medlem af LAFAK), at vi har åbent hver tirsdag mellem kl. 9 og 13 samt åbent hus den første onsdag aften i hver måned fra kl. 19.30 til ca. 22 (i tiden oktober til maj).

Vi har igen fået forøget vores samlinger med gamle fotografier, papirer og andre spændende arkivalier! Bløvstrød ny skole blev bygget i 1937-38, og vi har netop modtaget byggeregnskabet - et regnskab, der vil volde problemer, hvis vi skal opbevare det i

Folketælling 1801 for Lillerød sogn. Folketællingsskemaerne giver oplysning om personernes navn, civilstand, alder og erhverv. Folketællingerne er sammen med kirkebøgerne to meget benyttede kildegrupper for lokal- og personalhistorikere. Lokalhistorisk Arkiv har fotokopier af de ældste folketællinger (fra 1787) og kirkebøger (fra ca. 1700) fra de gamle sogne i Allerød kommune.

Op t e g n e l s e

paa Folketallet i Lillerød Sogn under Frederiksborg Amt, saaledes som det befandt sig at være den 1ste Febr. 1801, tilligemed Forklaring om enhver Persons Stand, Embede og Næringsvei, m. v.

Personens og Stedets Navne, samt Familiens Antal.	Personernes fulde Navne i enhver Familie.	Hvad enhver Person er i Familien.	Personens Alder, det levedes Aarsideregnet.	Ugift eller gift, og hvor ofte de have været i Ægte- eller Enkestand.	Personernes Titel, Embede, Forretning, Haandværk, Næringsvei, eller hvad de leve af.	Nummer paa Folketallet i hvert Bøje og Sogn m. v.
Lillerød Sogn 1 Familie.	Peder Jørgensen . . .	Jænsbønde . . .	58.	2 gang gift.	Bønde, Gaardbønde.	
	Karen Larsdtr. . . .	Jens Vind. . . .	42.	1 gang gift.	Bønde.	
	Anders Pedersen . . .	Lars Vind. . . .	21.	—	—	
	Karen Pedersen . . .	Lars Vind. . . .	15.	—	—	
	Hans Jensen	Lars Vind. . . .	29.	—	Nationalfødsel.	
2 Familier	Lars Hansen	Jænsbønde	51.	2 ^{de} gang gift.	Bønde og Gaardbønde.	
	Bertine Jensen	Jens Vind. . . .	45.	1 gang gift.	—	

en arkivæske, som vi plejer!
Regnskabet er skrevet med bly-
ant på to stk. træ á ca. 50 cm.
længde. Det ene træstykke oply-
ser, at der er brugt 70.900 mur-
sten til skolen. Det andet træ-
stykke anfører, at der er brugt
14.200 tagsten!!!

To jubilæumsskrifter har vi
modtaget. Lillerødkoret 1963-
88 og Allerød Skakklubs 50 års
jubilæumsskrift 1934 - 1984. Vi
er meget glade for at få jubi-
læumsskrifter fra lokale fore-
ninger, idet man deri altid får
nogle værdifulde oplysninger
om foreningernes historie.

Fra Allerød kommune har vi mod-
taget Blovstrød sogns fattig-
væsens forhandlingsprotokol om-
fattende årene 1818 - 1838. Det
er en gammel protokol på 380 s.,
med et væld af personal-og lokal-
historiske oplysninger: hvilke
personer fik understøttelse, hvor
gamle de var, hvilke beløb de fik,
og årsagen til deres nød. Proto-
kollen indgår nu i Blovstrød gam-
le sognekommunes arkiv, som vi i
øjeblikket er i færd med at ord-
ne og registrere.

Lisbeth Lademann

Blandt efterårets nytilkomne fo-
tografier i billedsamlingen, er
en større serie, udvalgt fra et
fotoalbum hos Ragna Lund, der var
den sidste ejer af den nu nedrev-
ne gård Lærkenborg på Lynges Over-
drev.

Billederne skildrer gården og be-
boerne fra århundredskiftet til
branden i 1933, genopførelsen og
livet i den nye gård til den ned-
lagdes som endnu et offer for by-
udviklingen.

SAVNES I ARKIVET:

Det viste sig vanskeligt at
illustrere artiklen om Vassin-
gerød Skole, fordi arkivet næ-
sten intet har fra den gamle
skole. F.eks. har vi ikke et
eneste billede af skolebygning-
ens facade.

Det samme gælder mærkelig nok
også Lynges skole før 1955.
Mon ikke nogle læsere har så-
danne gamle skolebilleder, som
vi kan låne til affotografering?

HORSEMOSES BEBYGGELSE

Horsemosekvarteret i Lillerød har fået sikret sin nuværende karakter af villaby gennem en lokalplan.

Området, der på de ældste kort benævnes "kirkejord", blev udbygget i årene efter 1. verdenskrig efter at de to gårde, Sandholmgård og Horsemosegård blev udstykket. Nærmest stationen og i området ned mod mose og skov havde der lang tid inden været plads til pottemageri, gartneri, kurvemageri samt nogle få huse. Herudover optog mosen, der gav området navn, et stort areal ved skovgården i syd, og en masse af byens gårde og huse havde andel i tørven herfra.

I arkivet har vi endnu ikke nået at få rigtig hold på bebyggelses- og ejerforhold i Horsemosen, og nogle få billeder i samlingen har gennem årene voldt os problemer, fordi oplysningerne stort set har været "et hus i Horsemosen". Vi kunne godt tænke os at fremlægge noget af det vi ved, og især noget af det, vi ikke ved, i håb om hjælp fra mere lokalkendte.

Horsemosegård og den senere Melchiorvej.

Kortudsnit, der viser Horsemosen som den så ud ved århundredskiftet.

GÅRDENE i Horsemosen er ikke ældgamle, men må være udflyttede eller udstykkede i 1800-tallet. Horsemosegård er ældst og har matrikelnummer 2b, hvorfra igen Sandholmgård (ikke at forveksle med storgården Sandholm ved Blovstrød) må være udstykket. Matr.nr. 2a er Skovvanggård, og hvordan sognets betydeligste gårdnumre efter Gl. Skolegård, er havnet her langt fra bymidten er i sig selv et arkivstudie værd.

Om Horsemosegård og Sandholmgård ved vi ikke stort andet end nogle få ejere, og at de begge er der endnu.

Billedet af Horsemosegård er udateret, men viser jo gården helt alene på sin mark op mod skoven.

HÅNDVÆRK

I området ligger stadig den gamle Lillerød Lervarefabrik og resten af Lillerød Spånkurvefabrik, mens gartneri, tømrerværksteder, bager, købmænd og slagter alle er væk.

Arkivet har en del fotos og op-

lysninger om pottemagere og kurvemagere, men intet om al det nyere -"som jo enhver har i frisk erindring". Eller hvad?

DE GAMLE HUSE

Hermed menes de, der med stråtage og bindingsværk eller original byggestil er lidt anonyme. Det er især her, vi er på glatis, og det er fotos af nogle af disse, som kan fejre 10 års jubilæum sammen med LAFAK-uden at vi rigtigt har fået orden på dem!

Billede nr.1 (Se forsiden, tak)

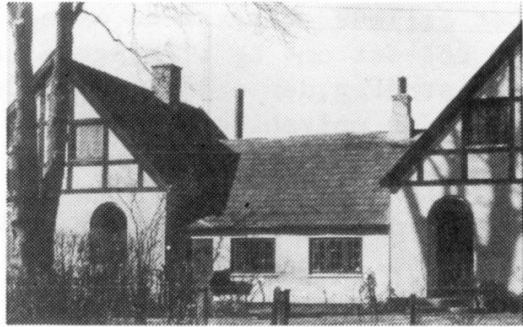
-viser et meget gammelt bondehus helt uden oplysninger, bortset fra senere tilføjet "hus på Tokkekøbvej". Flere gamle Lillerødder har set billedet og nogle mener:

- *At det lå hvor Tokkekøbvej begynder, ved nordre baneovergang.
- *At her boede en kone, der kaldtes Kirsten Stenhuggers
- *Det kunne også tænkes at være et meget ældre foto af huset på foto nr.2 -bare bagsiden.

Billede nr3:Hvilket hus ?

Billede nr.2: Tokkekøbvej nr.1 ?

Det nuværende, ombyggede hus på Tokkekøbvej 1. Bemærk midterbygningen.

- *På de gamle kort anes to længehuse ved siden af hinanden, og området blev på 1813-kortet betegnet "Pottemagerhuse".
- *Eller noget helt andet ?

Oplysningerne om Billede nr.2 er meget bedre: Det drejer sig om (jernbane-)Portør Ole Nielsens hus på Tokkekøbvej 1, fotograferet i 1933.

I så fald er en del af huset bevaret som midterdelen af det nuværende Tokkekøbvej 1-3. På billedet anes især skyggen af baneterrænets låge, og på det runde skilt kan læses noget om Agentur for Baltica.

- * En anden oplysning går ud på, at det er huset i baggrunden til højre, der er det nuværende sammenbyggede, gule hus, og at det stråttækte hus er helt væk.

Billede nr.3 (se forrige side)

Anlægsgartner Anker Larsens hus eksisterer endnu og har næsten ikke ændret sig (overfor V.Heisesvej), men i arkivet findes også et meget gammelt fotografi af et lille stråtagt hus, der oplyses at være fra Horsemosevej. Det billede overraskede os også: er det det om- og tilbyggede hus med stråtag, der endnu ligger der, eller er oplysningen rigtig ?

Ole Høegh Post

Igen et personfotografi. I sidste nr. af Nøglehullet var det et ungt par foran en vindmølle (Vi har endnu ikke fået opklaret, hvilken mølle det er). Bag på dette fotografi står der skrevet: Ane ? fra Lillerød. Er der nogen, der kan fortælle os, hvem Ane er, og evt. hvornår dette billede kan være taget?

EFTERLYSNINGER

OPKLARINGER

I sidste nummer af Nøglehullet bragte vi et fotografi af et skovløbersted i Lillerød og bad læserne hjælpe med at lokalisere huset. Vi er nu i den heldige situation, at et af vore medlemmer har løst gåden for os: Det gamle skovløberhus lå overfor det nuværende, på det sted, hvor FH's kantine ligger i dag, med facaden ud mod Skovensvej. Svenskeren Anders Svensson, også kaldet Ans Svenssen, var den sidste, der boede i skovløberhuset inden det i begyndelsen af 1920'erne blev revet ned og nyopført, hvor det endnu ligger som skovløbersted.

I "nøglehullet" nr.1,87 bragte vi en artikel om egnens storkereeder, og efterlyste i den forbindelse oplysninger om andre storkereeder, samt om hvor nøjagtigt den afbillede rede i et træ et sted i "Nedersognet" var. Flere henvendte sig om denne, bl. andre ejeren af ejendommen, som bortset fra storkereden, stadig ligger på adressen : Stasevangvej 1, nu i Hørsholm. Reden menes opført i 1930 og var beboet til ca 1942. I opremsningen af de ret få reder glemte vi redet på Stendys-segaard i Lyng.